

Розділ II. ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

УДК 343.122(477)(470):340.5

О.П. Кучинська

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ПОТЕРПІЛИХ ЗА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

У статті розглядаються питання реалізації захисту прав і інтересів потерпілих від злочинів за кримінально-процесуальним законодавством України та Російської Федерації. Акцентується увага на тому, що до цього часу як в Україні на так і Російській Федерації на законодавчому рівні не вирішено питання про створення Державних грошових Фондів для відшкодування шкоди завданої громадянам, постраждалим від злочинів.

Ключові слова: кримінальний процес, потерпілий, відшкодування шкоди потерпілим.

В статье рассматриваются вопросы реализации защиты прав и интересов потерпевших от преступлений по уголовно-процессуальному законодательству Украины и Российской Федерации. Акцентируется внимание на том, что до настоящего времени как в Украине так и в Российской Федерации на законодательном уровне не решен вопрос об образовании Государственных денежных Фондов для возмещения ущерба, нанесенного гражданам, потерпевшим от преступлений.

Ключевые слова: уголовный процесс, потерпевший, возмещение ущерба потерпевшим.

The article is devoted the the problems of the rights and the victim's interests protection in realization under the Ukrainian and Russian criminal-procedure law/ The attention is paid to the problem of State Fund's forming for citizens' compensable injury which has not been solved yet.

Key words: criminal procedure, injured party, compensation.

В будь-якій галузі права існує визначена сукупність норм, які регулюють певні відносини, пов'язані з охороною прав людини. В цілому вони створюють широку систему юридичних гарантій, які повинні всебічно, достатньо і надійно оберігати людину від можливих посягань. Людина, її права, інтереси повинні знаходитись в центрі уваги будь-якої держави. Особливу актуальність процесу реформування правової системи демократичних держав має дотримання прав людини.

Як в Конституції Російської Федерації, так і в Конституції України закріплені норми, які свідчать про те, що для цих держав права і свободи людини є вищою цінністю. Тож судово-правові реформи, які тривають в Росії і в Україні повинні відповідати гарантіям, закріпленим в Конституціях цих держав, також повинні відповідати нормам міжнародного права.

Проблеми захисту прав і законних інтересів потерпілих від злочинів, та своєчасне і повне поновлення заподіяної їм шкоди повинно бути одним з актуальних питань в юридичній науці і практиці. Однак, до цього часу, на жаль, потерпілий від злочину, його статус в кримінальному судочинстві не привертають достатньої уваги законодавця, порівняно, наприклад, з особами, що вчинили злочин. Хоча потерпілий є, як наголошує Михайленко О.Р. однією з найбільш багаточисельних і значущих фігур в силу свого процесуального положення [1].

Розглянемо декілька найбільш актуальних проблем, які стосуються захисту прав потерпілих в кримінальному судочинстві. Перш за все необхідно на законодавчому рівні визначити момент визнання особи потерпілою. Як в Росії так і в Україні потерпілою визнається особа, стосовно якої дізнавач, слідчий, прокурор або суддя (суд) винесли відповідну постанову (ухвалу). До моменту винесення відповідного документа особа, яка постраждала від злочину, є фактично безправною. Строки, протягом яких постраждали від злочинів визнаються потерпілими, законом не визначені. До моменту винесення відповідної постанови постраждалий є заявником. Він не має права одержувати будь-яку інформацію про хід слідства, заявляти клопотання, надавати докази тощо.

Вважаю за необхідне внесення в передбаченому законом порядку доповнень до ст.ст. 42,44 КПК РФ та ст.ст. 49,50 КПК України норм про те, що потерпілим (відповідно цивільним позивачем) особа визнається окремою постановою одночасно з постановою (ухвалою) про порушення кримінальної справи.

Наступною проблемою захисту прав потерпілих є невідповідність прав, наданих кримінально-процесуальним законодавством обвинуваченим (підозрюваним, підсудним, засудженим, виправданим) та потерпілим. Особливо необхідно загострити увагу на ситуації, коли державний обвинувач відмовляється від обвинувачення в суді. У випадку відмови державного обвинувача від обвинувачення потерпілий в судовому засіданні залишається без будь-якої фахової юридичної допомоги [2]. Тобто

потерпілий залишається один на один з обвинуваченням і стає потерпілим не тільки від злочину, а й від законодавства, яке не гарантує йому можливість мати право на представника (адвоката). Більш того вважаю, що у випадку відмови державного обвинувача від обвинувачення потерпілому повинна надаватися безоплатна (за рахунок держави) юридична допомога. Тож, потерпілий в такій ситуації повинен забезпечуватися представником (адвокатом) за рахунок держави.

Ще одна гостра проблема, яка потребує особливої уваги та негайного вирішення на законодавчому рівні - проблема реального відшкодування потерпілим шкоди, завданої злочинцем. Права потерпілого, в тому числі й застосування певних заходів органами слідства і судом, щодо відшкодування шкоди, завданої злочинцем, регулюється як кримінальним так і цивільним законодавством. Однак викликає тривогу реальна реалізація наданих законом потерпілим прав по відшкодуванню завданої їм шкоди. В результаті недосконалого механізму забезпечення відшкодування шкоди потерпілі не рідко не одержують суми, які визначені вироком до відшкодування. Це відбувається і в тих випадках, коли засудженого до позбавлення волі, який до того ж не має постійної заробітної плати (а з нього можливі й інші відрахування, наприклад, аліменти), потерпілим поступають мізерні суми, а іноді їхні надходження взагалі припиняються у зв'язку з смертю винуватого або його розшуком після закінчення строку перебування в колонії.

Існує ще проблема, пов'язана з тим, що багато злочинів залишається не розкритими. Рівень розкриття корисливо-насильницьких злочинів на фоні щорічного збільшення кількості злочинів перевищує 60%. При цьому відшкодування шкоди потерпілим відбувається лише при наявності вироку суду. Потерпілий не може розраховувати на відшкодування шкоди, завданої злочинцем, у випадках, якщо злочинця не притягнуто до кримінальної відповідальності. Таким чином, більшість потерпілих від злочинів позбавленні можливості відшкодування шкоди, оскільки винуваті у вчиненні злочинів особи не встановлені [3]. Але потерпілим від цього не легше. Адже відшкодування шкоди, завданої потерпілими злочинами - прямий обов'язок держави, тим більше задекларований на законодавчому рівні.

Впевнена, що проблему реального відшкодування шкоди, завданої потерпілим злочинами, вирішить створення державного грошового Фонду для відшкодування шкоди громадянам, що постраждали від злочинів. Автором статті під час роботи над дисертацією "Реалізація прав потерпілого в кримінальному процесі України" на здобуття вченого ступеня кандидата юридичних наук та її захисті 1996 році було досліджено питання про створення такого Фонду. Але, нажаль, до теперішнього часу на Україні такий Фонд не створено. В Росії, виходячи з останніх заходів, що проводяться урядом реальний захист прав потерпілих і створення Фонду по відшкодуванню їм шкоди - не за горами.

Вважаю що джерелами фінансування Фонду можуть бути: суми, стягненні з осіб, які нанесли шкоду; відрахування в державний бюджет частини сум, одержаних: від використання роботи засуджених, від реалізації конфіскованого майна, в результаті стягнення штрафів по кримінальним справам та адміністративним правопорушенням; внески підприємств (всіх форм власності), організацій, громадян; частина сум, одержаних митними органами від реалізації вилучених товарів, які незаконно перетинають кордон; частина сум, одержаних за роботу органів реєстрації актів громадського стану та при здійсненні нотаріальних дій; відрахування з підприємств, працівники яких вчинили злочини. Звичайно, цей перелік не є вичерпним.

За своїми функціями і завданнями такий Фонд наближений до системи органів соціального захисту, тому управління соціального захисту потерпілих від злочинів може бути створене при відповідних міністерствах. Відповідні структури необхідно створити в регіональних, обласних центрах.

Створення спеціального Фонду для відшкодування шкоди потерпілим від злочинів – необхідність продиктована сьогодишнім днем, яка має реальні шляхи здійснення.

Використана література:

1. Михайленко А. Р. Расследование преступлений: законность и обеспечение прав граждан / А. Р. Михайленко. – К. : Юринком Интер, 1999. – С. 321.
2. Щербаков Ю. В. Проблемы и перспективы защиты прав потерпевшего от преступлений [Електронний ресурс] / Ю. В. Щербаков. – Режим доступу : www.bestreferat.ru/referat-79734/html-97-k
3. Лукин В. Проблемы защиты потерпевших от преступлений: Специальный доклад Уполномоченного по правам человека в Российской Федерации Владимира Лукина / В. Лукин // Российская газета. Федеральный выпуск. – № 4676. – 4 июня 2008 г.

УДК 343.346.8

М.В. Карчевський

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ
ЗЛОЧИНАМ В СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ
КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ ТА МЕРЕЖ
ЕЛЕКТРОВ'ЯЗКУ ХАРАКТЕРИЗУЮТЬСЯ
ЯК НАДЛИШКОВІСТЮ ЗАБОРОНИ
ТАК І ПРОГАЛИНАМИ**

Чинне законодавство про кримінальну відповідальність за злочини в сфері використання комп'ютерної техніки аналізується з точки зору відсутності прогалин та ненадлишковості заборон.

Ключові слова: злочини в сфері використання електронно-обчислювальних машин, систем, комп'ютерних мереж та мереж електрозв'язку, прогалина в праві,